

УНАПРЕЂЕЊЕ ЕДУКАЦИЈЕ СТУДЕНАТА ПРАВА И МЛАДИХ ПРАВНИКА

БЕОГРАДСКА
КОНФЕРЕНЦИЈА
ПРАВНИКА

Ова студија представља сублимацију истраживања и искуства петогодишњег рада БЕКОП-а у области унапређења правног знања студената права и младих правника. Њоме се идентификују кључни проблеми који погађају квалитет правног образовања и оспособљеност младих правника, али предлажу и решења у виду препорука за презазирање изазова у едукацији младих правника, у циљу унапређења квалитета правног образовања и подизању правне сигурности у Србији.

Издавач:

Београдска конференција правника

Милована Миловановића 3/11

Email: info@bekop.rs

Тел: 062 426 463

www.bekop.rs

Аутори:

Никола Максимовић

Невена Јовановић

Сарадници:

Никола Илић

Шћепан Прашчевић

Никола Ковачевић

Публикација је настала користећи податке добијене реализацијом пројеката "БЕКОП" 2017, 2018 и 2019, "Са правом на ти" и "Унапреди правничке вештине" као и дугогодишњег искуства БЕКОП тима.

Садржај

УВОД.....	1
Јачање везе између формалног и неформалног образовања	3
Значај личне иницијативе студента и дипломираних правника	8
Каријерно вођење за студенте и младе дипломиране правнике	11
Повећање могућности за стицање праксе	15
Закључци	18
Препоруке	19

УВОД

На прву годину основних академских студија у школској 2019/2020 години на правне факултете чији је оснивач Република Србија се уписало преко 3.500 студената. Оквирно око 20.000 студената тренутно похађа наставне програме државних правних факултета. Уколико укључимо приватне факултете који имају смерове везане за право овај број се знатно повећава.

Приватне правне факултете је по правилу лакше завршити од државних факултета и многи би се сложили да је знање из области права које се стиче током студија знатно мање. Иако ову дистинкцију у нивоу знања између државних и приватних факултета препознају државне институције и приватни послодавци чињеница која остаје је да студенти који заврше акредитоване приватне правне факултете добијају дипломе и стичу звање дипломирани правник.

Изразито високим бројем студената који уписују државне и приватне правне факултете ствара се позитивна али и велика конкуренција за релативно ограниченим бројем места у правосуђу. Ова конкуренција представља велику шансу за послодавце као и за студенте завршних година и дипломиране правнике и треба је развијати на здрав начин путем пружања институционалне подршке

формалном и неформалном образовању али и повећавањем улоге организација цивилног друштва – ОЦД у процес едукације будућих правника.

У наставку текста ћемо говорити о:

1. Јачању везе између формалног и неформалног образовања
2. Значају личне иницијативе студента и дипломираних правника
  - 2.1 Каријерном вођењу за студенте и младе дипломиране правнике
3. Повећању могућности за стицање праксе
4. Закључцима
5. Препорукама

Јачање везе између формалног и неформалног образовања

Јачање везе између формалног и неформалног образовања, односно едукације коју пружају факултети и едукације коју пружају организације цивилног друштва, институти или послодавци попут комора је од кључне важности за унапређење едукације будућих стручних правника.

За јачање ове везе постоји доста модалитета, један од њих, који представља актуелну тему у образовању средњошколаца јесте дуално образовање за ученике средњих стручних школа. По моделу дуалног образовања ученици стичу теоријско знање током наставе док практично знање и компетенције стичу кроз рад код послодавца¹.

Иако ово јесте одличан систем за пружање теоријског и практичног знања за средње школе постоје одређени проблеми у трансплантацији овог система на факултете. Ови проблеми се огледају у томе да за разлику од средњих школа студенти нису на факултетима свакодневно преподне или поподне већ им се распореди разликују у зависности од предавања, вежби и других наставних обавеза, градиво које морају да пређу је знатно веће, обавезе студената су другачије, на пример неки студенти који се самофинансирају морају да раде да би платили

---

¹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2017/101/1/reg>

школарину. Стога дневни одлазак на праксу често није могућ док и посао који обављају правници није такав да може да се обавља једном недељно како би се научио, самим тим би овај систем представљао и терет за послодавце.

Једно од потенцијалних решења за увођење практичног знања на факултете је увођење предмета који се баве појединачним правним професијама као што су адвокатура, судство, тужилаштво, медијација итд. Предавања на овим предметима би држали стручњаци из праксе, највероватније одређени од стране комора и других кровних организација правних професија. Ови предмети би по природи курикулума на правним факултетима били изборни предмети.

Уколико се уведе изборни предмет само за једну област, на пример судство, искуство аутора показује да ће већина студената овај предмет видети као шансу да стекну одређено практично искуство и увид у правну област иако се њом можда никада неће бавити.

Како се факултети не би претворили у "фабрике"² адвоката, судија, тужилаца или медијатора у курикулум би морали да уведемо све доминантне правосудне професије као изборне предмете.

Уколико се у студијске програме уведу све доминантне правне области ови предмети би требало да буду отворени за све смерове у сваком семестру од

---

²<https://digitalcommons.law.msu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1038&context=lr>

друге године како би на тај начин студенти могли да похађају предмете из више области које су им занимљиве.

Оваква промена курикулума доводи до већег запошљавања³ професора на правним факултетима стрављајући веће оперативне трошкове, смањење заинтересованости за постојеће изборне предмете, односно смањење могућности студената и дипломаца да се упознају са различитим правним вештинама и општим правним областима, постепено укидање мање конкурентних изборних предмета и самим тим отпуштање или премештање професора са тих предмета што може да доведе до успоравања развоја тих правних области.

Ово би се директно косило са претпоставком да правни факултети требају да пружају опште знање како би се њиховим завршетком студенти оспособили да се баве свим правним професијама.

Ово нас доводи до тога да је потребно пронаћи модалитете пружања практичног знања који не ремете постојећу форму и курикулум правних факултета.

Један велики корак у том смеру је већ постигнут самим постојањем студентских организација на факултетима и организација цивилног друшта које се баве едукацијом правника на локалном или државном нивоу.

---

³<https://digitalcommons.law.msu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1038&context=lr>

Ове организације су у изузетној позицији да представљају тачку повезивања између теорије и праксе, односно да се њиховим посредством унапреди сарадња између факултета и кровних организација правних професија.

Овај модалитет повезивања формалног и неформалног образовања за правнике би се огледао у креирању програма тренинга, предавања, округлих столова, обука итд. за студенте и дипломце уз саветодавну подршку факултета и кровних организација правних професија.

Ови програми би се реализовали уз подршку факултета и кровних организација правних професија и њихових еминентних стручњака и професора који би били предавачи. Због високог нивоа квалитета ови програми би могли да буду акредитовани од стране факултета и чак њихово организовање може да донесе ЕСПБ бодове који се додељују за ваннаставне активности⁴.

Предности јачања сарадње између факултета и кровних организација правних професија посредством организација уместо директном сарадњом су вишеструке.

Организације имају могућност да буду оперативно флексибилније од факултета што им омогућава да имају флексибилнији распоред, да програме реализују нерадним данима, да могу да их организују на

---

⁴ <https://www.bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-pripisi/PravilnikOVrednovanjuVannastavnih.pdf>

различитим локацијама и да евентуалне проблеме у реализацији могу да превазиђу брзо и без формалних процедура.

Увођењем програма едукације преко организација такође уводи и студенте и младе дипломиране правнике који су њихови чланови у овај процес, они организовањем програма стичу прилику да ступе у контакт са еминентним стучњацима и да са њима разговарају и деле искуства док такође стичу и организациона знања, такозване "меке вештине" као што су лидерство, тимски рад, вештине комуникације, решавања проблема, прилагодљивости и радну етику.

Ови програми такође могу да представљају јефтинију опцију за студенте зато што би могли да се организују бесплатно или уз ниске оперативне трошкове уместо обавезног плаћања ЕСПБ бодова уколико би ушли у курикулум као изборни предмети.

Значај личне иницијативе студента и дипломираних правника

Обим материје која се учи на државним правним факултетима у Србији је изузетно велики и студенти често западну у ситуацију да већину свог времена посвете учећи теорију која им је потребна да положи испите а да остатак слободног времена проведу бавећи се стварима невезаним за право зато што им једноставно треба одмор од правне материје.

Овакав модел понашања би студентима био добродошао када би факултети били у могућности да пруже студентима сва могућа знања и способности да после дипломирања могу да без додатне праксе почну да раде. Ово понашање би такође било добродошло да не постоји висок ниво конкуренције какав је описан у уводу. Студенти који упишу прву годину правних студија јако брзо морају схватити да уколико желе да направе дистинкцију између себе и 3.500 других студената, прве године државних факултета и великог броја студената који се упишу на приватне факултете, морају да на прави начин искористе своје слободно време.

Императив за креирање ове дистинкције је да студенти и млади правници уместо коришћења свог слободног времена за гледање серија и филмова, одмарање, играње игрица и проводећи неквалитетно време на социјалним мрежама своје слободно време

користе усавршавајући себе. У овом сегменту је лична иницијатива студената и младих правника од изузетне важности.

Поред тога што велики број студената првих година мисли да је завршетак факултета довољан да би се оспособили за рад у различитим правним професијама пред њима се налази и други проблеми које морају да превазиђу:

- Због ширине избора правних професија тешко је одлучити чиме желе да се баве
Једна од великих дилема већине студената јесте у којем смеру желе да им се развија каријера, да ли желе да буду адвоката, судије, нотари или извршитељи, да ли желе да раде у јавној управи или буду правници у привреди? За будуће правнике је јако важно да што раније донесу одлуку у којем смеру желе да им се каријера развија јер накнадно мењање професије може да представља проблем.
- Студенти имају недовољно информација о вештинама потребним за улазак на тржиште рада
Од студената почетних година правних студија се не може очекивати да знају шта ће им све бити потребно за почетак каријере за 4, 5, 6, 7 година када буду завршили факултет (просечна дужина студирања Правног факултета Универзитета у Београду је преко 7

година⁵). Већина студената о развоју вештина и способности креће да размишља при завршетку факултета.

- Различите професије захтевају различите вештине и знања

Иако се може речи да постоје универзалне вештине како би заиста постали стручњаци из одређених правних области студенти морају да се баве усавршавањем специфичних вештина потребних за бављењем правном облашћу коју изаберу.

Из наведених као и многих других разлога који муче студенте права је важно да се сви стејкхолдери укључе у решавање ових проблема и студентима и младим правницима олакшају почетак и развој каријере. Факултети, организације цивилног друштва, кровне организације правних професија и друге државне институције морају да раде заједно и пруже будућим правницима информације о појединачним професијама, обавезама и одговорностима које са собом носе, начинима развоја каријере али и могућност да на практичан начин покажу стечено знање и на крају им омогућити да добију волонтерска места, приправништва као и праксе.

---

⁵ <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=869424> или неки бољи податак, овај је из 2009

Каријерно вођење за студенте и младе дипломиране правнике

Замислите да сте завршили правни факултет, пред вама је велики избор каријера које као правник можете да започнете, можете да постанете адвокат (да се бавите привредом, порезима, међународним правом, кривицом, парницом), можете да постанете судија, тужилац, јавни бележник, медијатор, извршитељ, арбитар, можете да кренете да радите у једној од бројних области које захтевају знање права у јавној управи, у привреди, можете да постанете консултант и да радите за међународне донаторе или домаће консултантске компаније. Чини вам се да је избор пред вама неограничен.

Током студирање сте чули доста информација о свакој од ових професија од пријатеља, колега, познаника који се баве једном од ових делатности, чули сте да је посао јавног бележника "господски" јер читав дан само лупају печате, да кривица није за жене, да се јако тешко постаје судија и да је то мукотрпан пут, да медијација никада неће заживети у Србији, да извршитеље људи мрзе, да у јавној управи мораш да имаш везу да би се запослио, да уколико радиш као међународни консултант радиш против интереса државе. Чуо си да адвокати зарађују доста пара, јавни бележници и правници у управи ништа не раде, консултанти иду на ручкове и журке по амбасадама,

арбитри имају најбоље место на фудбалским утакмицама.

Од тога колико су вам привлачне добијене информације, од тога колико цените онога који вам их је пренео као и својих личних преференци одлучили сте да сузите избор. Одлучили сте се за судство, јавнобележништво или медијацију. Размишљајући схватате да иако сте сужавањем избора затворили доста питања о каријери, скоро исто толико, ако не и више сте отворили. За шта вам је потребан правосудни испит? Дефинитивно за судство, али којим путем да кренем да развијам своју каријеру, у зависности од тога са ким се консултујете одговор може бити преко Правосудне академије или директно преко рада у суду. Да ли се у суду волонтира? Дошли сте до информације да се у неким судовима на неким позицијама волонтира, да се негде за рад прима 16.000, негде 20.000 РСД. Како могу да се пребацим из суда у суд, уколико будем радио праксу у суду колико скупље морам да платим адвокатки испит и шта да радим уколико желим да променим професију? Чули сте да су места у јавнобележништву ретка јер је број нотара ограничен или да би уколико желите да се бавите медијацијом требало да имате још један посао.

Тренутно одговоре на сва ова питања дипломирани правници морају да траже сами, у већини случајева на доста различитих адреса. Квалитетне одговоре на ова питања није лако наћи а ови одговори представљају

основ за доношење информисане одлуке о правцу развоја сваке правничке каријере.

Било као дипломирани правник или као студент завршних година правног факултета ово је свакако процес кроз који морате да прођете. На државним правним факултетима не постоје канцеларије Центра за развој каријере као што је то случај на Факултету организационих наука или Филозофском факултету Универзитета у Београду. За време док студенти државних факултета у већини случајева морају сами да траже одговоре на питања у ком смеру и како развити каријеру највећи бенефит који продају приватни факултети су директно спајање са праксом током студија и запослење по завршетку студија.

Наравно да већина послодаваца не гледа исто на диплому приватног и на диплому државног факултета али уколико сте просечан студент државног факултета у Србији, продужили сте студије за најмање годину дана, финансијски сте зависни од родитеља, могућност запослења на националном нивоу оцењујете веома лоше⁶ нисте завршили додатне курсеве и обуке значај добијене дипломе се знатно умањује.

Управо је зато важно да се већ на завршним годинама студентима државних правних факултета омогуће услуге каријерног вођења. Система који би им на

---

⁶ <http://www.finhed.org/media/files/EUROSTUDENT%20V%20izvestaj%20Srbija.pdf>

једном месту пружио квалитетне информације о свим правним професијама, пружио им "меке вештине" важне за обављање одабраних професија, пружио им обуке о писању CV-ја и процесу интервјуа за посао, обавештавао их о потенцијалним праксама, местима за волонтирање и пословима као и путем радионица припремио да могу да се без додатне едукације њима баве.

Повећање могућности за стицање праксе

За разлику од студената техничких факултета, факултета природних наука или студената медицине студенти права током студирања имају органичене могућности за стицање праксе. Ово је проузроковано једним делом зато што пракса није укључена у курикулум правних факултета до четврте године студија али и зато што студенти не поседују информације по којима би се самоиницијативно пријавили на неку врсту праксе током студија.

Студенти већ током друге године студирања могу да обављају неку врсту праксе која не захтева обимно познавање права а корисна је у развоју вештина и способности као што је волонтирање у организацијама цивилног друшта, коморама или међународним институцијама.

Током завршних година студија студенти правних факултета могу да обављају праксе у скоро свим областима у којима могу касније потражити запослеље, адвокатским, јавнобележничким, извршитељским канцеларијама, јавној управи и приватним фирмама. Међутим резултати истраживања које је спровела Београдска конференција правника на узорку од 200 студената правних факултета показују да је тек 21% студената

стално запослен или је у току студија обављао неку праксу.

Исто истраживање је показало да чак 83% испитаника сматра да би им обављање праксе током студија било значајно за разумевање материје и даље запослење. Овај диспарат настаје због недостатка информација које студенти поседују о могућностима за стицање праксе.

Правни факултети на својим интернет презентацијама немају страницу посвећену приликама за обављање праксе или запошљања код приватних канцеларија или компанија. Студентске организације немају програме који се баве константним информисањем студената о приликама за стицање праксе током студија док коморе и друге кровне организације правних професија немају унификовану дата базу пракси свих њихових чланова већ чланови своје понуде објављују појединачно по различитим порталима и медијима.

Како правни факултети треба да се примарно фокусирају на обезбеђивање квалитетног образовања за своје студенте а коморе и друге кровне организације правних професија могу да објављују прилике за стицање праксе само за своју област опет се као решење налаже сарадња ових организација и факултета са организацијама цивилног друштва.

Ова сарадња би се заснивала на дељењу података о отвореним праксама и пословима чланова кровних

организација правних професија са студентским организација. Поред кровних организација правних професија у ову сарадњу је важно укључити и привредне коморе како Србије тако и међународне коморе. Студентске организације би посредством својих канала комуникације (интернет порталима, друштвеним мрежама, лично у просторијама удружења итд.) студентима предочиле јединствену базу података о потенцијалним праксама.

Унификавањем ове базе података и поједностављујући систем добијања ових података директно се утиче на повећање могућности стицања праксе. Ово се посебно односи на праксе на које могућност пријаве имају и студенти других факултета друштвених наука.

Упоредо са повећањем могућности стицања праксе студентима правних факултета треба обезбедити програме личног усавршавања како би били што конкурентнији на реалном тржишту рада.

Закључци

Како би студенти и дипломирани правници направили разлику између себе и својих колега, на конкурентном тржишту рада, у својој едукацији морају да иду корак даље од формалног образовања.

Будућим стручним правницима су за то на располагању невероватни ресурси, квалитет људи који чине коморе и друге кровне организације правних професија је изузетан, на правним факултетима постоје студентске организације а постоје и националне организације цивилног друштва које се баве едукацијом правника, управе правних факултета су расположене за сарадњу са њима и праксом и државне институције су спремне да подрже напоре едукације студената и младих правника.

Тренутно постоје појединачне тенденције да се ово позитивно стање искористи, од стране појединачних комора и организација, али не постоји уједињен напор који би обухватио више правних области и студентима и младим правницима на једном месту пружио квалитетне информације о правним професијама, обавезама и одговорностима које са собом носе, начинима развоја каријере, тренинге и радионице путем којих ће развијати вештине и базе података пракси и послова на којима би стечена знања и вештине могли да примене.

Препоруке

- Стејкхолдери у области права, факултети који се баве формалним образовањем, ОЦД које се баве неформалним образовањем, државне институције које се баве правосуђем и кровне организације правних професија ће чији чланови бити послодавци требају да оформе радну групу која ће разматрати и донети политике развоја и вођења правне едукације.
- Студентима почетних година треба предочити важност целоживотног учења и стицања вештина и способности како би што раније били у прилици да стичу радне навике и унапређују своје знање.
- На правним факултетима треба основати Центар за развој каријере који би водили представници локалних ОЦД које се баве правом а чији рад би био подржан од стране факултета и кровних организација правних професија.
- Како би студенти и млади правници имали приступ јединственој бази пракси, волонтерских места и послова кровне организације правних професија треба да се удруже, заједнички направе или делегирају посао њене израде и њеног вођења.

